

кціонування господарських систем. Не лібералізаційні фактори як фактори зміни рівня економічної ефективності лише зміщують криві лібералізаційної ефективності вгору або вниз, залежно від характеру чи типу їх впливу.

Важливу методологічну роль в дослідженні лібералізаційних процесів відіграє емпіричний і теоретичний факт віддаленості соціально-економічних наслідків лібералізації від моменту їх здійснення, що є причиною неправильного уявлення про характер їх впливу на економічний розвиток. Однак в окремих випадках проміжок часу між початком лібералізаційних процедур і їх соціально-економічними ефектами є незначним або практично відсутнім. Негативно і майже раптово реагують на лібералізаційні процеси суспільні та квазісуспільні системи, позитивно і через певний час – приватні та квазіприватні системи.

Література

1. Мочерний С.В. Основи економічних знань / С.В. Мочерний. – К.: Вид-во "Феміна", 1995. – 352 с.
2. Хошимура Ш. Теория воспроизводства и накопления капитала / Ш. Хошимура. – М.: Изд-во "Прогресс", 1978. – 254 с.
3. Шухов Н.С. Русская политическая экономия / Н.С. Шухов, В.Н. Щербяков. – М.: Изд-во "Наука", 1998. – 585 с.
4. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – В 3-ох т. – М.: Изд-во "Прогресс-Универс". – 1993. – Т. 1. – 415 с.
5. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – В 3-ох т. – М.: Изд-во "Прогресс-Универс". – 1993. – Т. 2. – 310 с.
6. Маршалл А. Принципы экономической науки / А. Маршалл. – В 3-ох т. – М.: Изд-во "Прогресс-Универс". – 1993. – Т. 3. – 351 с.
7. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – В 2-ух т. – М.: Изд-во "Эконом", 1993. – Т. 1. – С. 79-396.
8. Миль Дж.С. Основы политической экономии / Дж. С. Миль. – В 3-ох т. – М.: Изд-во "Прогресс". – 1980. – Т. 1. – 495 с.
9. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М.: Изд-во "Дело ЛТД", 1995. – 864 с.
10. Самуельсон П. Экономика / П. Самуельсон. – Львів: Вид-во "Світ", 1993. – 494 с.
11. Економічні системи / за ред. Г.І. Башнянина. – Львів: Вид-во ЛКА. – 2011. – Т. 2. – 496 с.
12. Математические методы в планировании отраслей и предприятий / под ред. И.Г. Попова. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – М.: Изд-во "Экономика", 1981. – 336 с.
13. Федоренко Н.П. Вопросы оптимального функционирования экономики / Н.П. Федоренко. – М.: Изд-во "Наука", 1980. – 200 с.
14. Хикс Дж.Р. Стоимость и капитал / Дж.Р. Хикс. – М.: Изд-во "Прогресс-Универс", 1993. – 488 с.
15. Берка К. Измерение: понятия, теория, проблемы / К. Берка. – М.: Изд-во "Прогресс", 1987. – 319 с.
16. Айвазян С.А. Прикладная статистика и основы эконометрики / С.А. Айвазян, В.С. Мхитарян. – М.: Изд-во ЮНИТИ, 1998. – 1022 с.
17. Башнянин Г.І. Економетричні методи економічного аналізу: природа та типи / Г.І. Башнянин, А.Г. Дробовський, І.В. Гончарук // Перехідні економічні системи: зб. наук. праць студентів, аспірантів і викладачів. – Львів: Вид-во ЛКА. – 2009. – Вип. 11. – С. 26-31.
18. Дубовий Б.В. Про структуру виробничих систем і проблему виміру інтегральної ефективності їх функціонування: Соціально-економічні дослідження в перехідний період / Б.В. Дубовий // Щорічник наукових праць. – Сер.: Застосування статистичних методів (регіональний аспект). – Львів: Вид-во ІРД НАН України, 1999. – Вип. X. – С. 66-70.

Башнянин Г.І., Сельский А.А., Турянский Ю.И., Кундицкий А.А.
Либерализационная эффективность экономических систем

Раскрыта экономическая сущность понятия "либерализационная эффективность", что позволило представить функциональную зависимость между экономической эффективностью и либерализацией в двух вариантах: интегральном и дифференциальном. Прослежено влияние либерализации на экономическую эффективность в условиях чистой экстенсификации. Проанализирован характер влияния либерализации на экономическое развитие с учетом фактора времени.

Ключевые слова: либерализация, либерализационная эффективность, экономическая эффективность, экстенсификация, экономические системы.

Bashnyanyn G.I., Selsky A.A., Turyansky Yu.I., Kundytskij O.O.
Liberalization efficiency of economic systems

The economic essence of "liberalization efficiency" enables us to introduce the functional relationship between the economic efficiency and liberalization in integral and differential versions. The impact of liberalization on the economic efficiency in terms of pure extensification has been researched. The influence of liberalization on the economic development based on the time factor has been analyzed.

Keywords: liberalization, liberalization effectiveness, economic efficiency, extensification, economic systems.

УДК 338.242:65.012.8

Доц. Д.Д. Буркальцева, канд. екон. наук –
Феодосійська фінансово-економічна академія
Київського університету ринкових відносин

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Окреслено засоби формування системи забезпечення економічної безпеки держави. Проаналізовано інституціональне середовище функціонування структурних елементів економічної безпеки. Розкрито принципи та основні напрями стратегії національної безпеки України, Росії та США з їх аналізом і порівнянням. Запропоновано заходи з удосконалення інституційно-правового забезпечення економічної безпеки держави.

Ключові слова: економічна безпека держави, стратегія національної безпеки, інституційно-правове забезпечення.

Постановка проблеми. Досягнення високого рівня економічної безпеки неможливе без реалізації державної політики з її забезпечення на основі формування сприятливих макроекономічних передумов, надійного, удосконаленого, згідно з потребами і викликами сучасності, фінансового базису, розвиненого інноваційно-інвестиційного потенціалу, соціально орієнтованого економічного середовища та ін. Цьому повинно передувати визначення принципів, пріоритетних завдань, шляхів і механізмів забезпечення інтересів ключових суб'єктів безпеки та захисту їх від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Метою дослідження є вироблення пропозицій щодо напрямів удосконалення інституційного та нормативно-правового забезпечення економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Принципами державної політики забезпечення економічної безпеки виокремимо ті, дотримання яких у посттрансформаційний період розвитку соціально-економічної системи створить належні передумови для відновлення та стабілізації економіки; впровадження та реалізації модернізаційних перетворень; удосконалення нормативно-мето-

дичного забезпечення; поширення соціально відповідального здійснення господарської діяльності; підвищення якості відносин "держава-бізнес"; стимулювання інноваційності та ефективного використання ресурсів; адаптація суб'єктів економіки до конкурентної боротьби за умов глобалізації та мегарегіоналізації світової економіки; запровадження структурних трансформацій національної економіки.

Серед основних засобів реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки виокремлюють (1) нормативно-правові акти та розпорядчі документи; (2) заходи інституційно-організаційного та інформаційно-роз'яснювального характеру; (3) регуляторні механізми податкової, фінансово-кредитної та інноваційно-інвестиційної політики та (4) загалом системи забезпечення економічної безпеки на різних рівнях ієрархії управління економікою.

Законодавча база, на основі якої формується система забезпечення економічної безпеки держави, охоплює різноманітні нормативно-правові акти, перелік яких визначається законодавством. Згідно з офіційним визначенням, до сукупності законодавчого забезпечення у сфері державної безпеки України належать такі нормативно-правові акти: закони України, чинні міжнародні договори України (ратифіковані Верховною Радою), постанови Верховної Ради, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України [1]. Згідно з основним документом, положення якого є актуальними, базовими та обов'язковими до виконання – Конституцією України (п. 17 ч. 1 ст. 92) [2, с. 27], засади національної безпеки визначаються виключно законами України. Отже, законодавство України у сфері національної безпеки є ієрархічною системою нормативно-правових актів регулювання відносин у сфері державної безпеки.

Аналіз законодавства України у сфері забезпечення економічної безпеки доцільно здійснювати відповідно до розподілу його за функціональними компонентами економічної безпеки, яких воно стосується (фінансової, макроекономічної, виробничої, соціальної, науково-технологічної та ін.). Виокремивши серед усієї нормативно-правової бази лише закони України за період 1991-2012 рр., у табл. 1 їх згруповано за видами економічної безпеки, які вона регулюють. Окремі документи були прийняті в новій редакції (за новою назвою, зі змінами та доповненнями – напр., Закон України "Про інвестиції"), окремі приймаються щороку – як от "Про Державний бюджет", а окремі ухвалюються на виклики часу ("Про засади запобігання та протидії корупції"), відбиваючи курс економічних і політичних реформ у країні.

Розподіл законодавства України у сфері безпеки, згідно з класифікацією за функціональними компонентами, поданий у табл. 1, не є достатньо повним чи досконалим, оскільки частина законів підпадають під забезпечення кількох видів безпеки, зокрема, й "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні", що водночас охоплює і макроекономічну, і виробничу безпеку, та додатково може стосуватися різних просторово-структурних чи галузевих-секторальних вимірів.

Табл. 1. Законодавче забезпечення економічної безпеки України, 1991- 2012 рр.

№ з/п	Складники економічної безпеки	Закони України, що регулюють відносини у відповідній сфері
1.	Макроекономічна	"Про засади запобігання та протидії корупції"; "Про приватизацію майна державних підприємств"; "Про здійснення державних закупівель"; "Про приватизацію невеликих державних підприємств"; "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності"; "Про управління об'єктами державної власності"; "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом"; "Про природні монополії"; "Про стимулювання розвитку регіонів"
2.	Фінансова	"Про Державний бюджет"; "Про банки і банківську діяльність"; "Про цінні папери та фондовий ринок"; "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні"; "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг"; "Про податок з доходів фізичних осіб"; "Про страхування"; "Про податок на додану вартість"; "Про іпотечні облигації"; "Про систему оподаткування"
3.	Зовнішньоекономічна	"Про зовнішньоекономічну діяльність"; "Про Митний тариф України"; "Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах"; "Про транскордонне співробітництво"; "Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності"
4.	Інвестиційна	"Про інвестиції"; "Про інвестиційну діяльність"; "Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)"
5.	Науково-технологічна	"Про інноваційну діяльність"; "Про наукову і науково-технічну діяльність"; "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки"; "Про вищу освіту"; "Про наукові парки"; "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні"; "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності"
6.	Енергетична	"Про енергозбереження"; "Про засади функціонування ринку природного газу"; "Про електроенергетику"; "Про нафту і газ"
7.	Виробнича	"Про господарські товариства"; "Про банкрутство"; "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні"; "Про фермерське господарство"; "Про холдингові компанії в Україні"
8.	Демографічна	"Про охорону дитинства"; "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування"; "Про імміграцію"
9.	Соціальна	"Про підвищення соціальних гарантій для тих, хто працює"; "Про працю і її оплату"; "Про індексацію доходів грішми населення"; "Про зайнятість населення"; "Про недержавне пенсійне забезпечення"; "Про охорону праці"; "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"; "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям"; "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні"; "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття"
10.	Продовольча	"Про угоди про розподіл продукції"; "Про державну підтримку сільськогосподарства України"; "Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру"; "Про безпечність та якість харчових продуктів"; "Про зерно та ринок зерна в Україні"; "Про молоко та молочні продукти"; "Про дитяче харчування"; "Про питну воду та питне водопостачання"

Складено за: [3]

Варто також зазначити, що інституціональне забезпечення економічної безпеки держави є остаточно не сформованим у системно-структурний

комплекс, що не дає змоги чітко відстежувати, реагувати та вживати своєчасних і адекватних заходів із усунення загроз безпеці. Зокрема, недоліком є відсутність злагодженої роботи у забезпеченні безпеки у просторово-структурному вимірі, оскільки інституційне та правове забезпечення економічної безпеки стосується передовсім макrorівня, а на рівні регіонів воно практично відсутнє. Подібною є ситуація і з програмуванням та плануванням забезпечення безпеки регіонів. Як проаналізовано раніше, на державному рівні існують і стратегія, і концепція забезпечення безпеки, проте, аналогічних чи адекватних документів на регіональному рівні немає. У науково-теоретичному плані цю проблему досліджують низка науковців, проте, відсутнє практичне застосування науково-методичних розробок у самих регіонах. Так, у праці Б. Данилишина та ін. [4] автори розкривають аспекти гарантування безпеки регіонів України за умов техногенних викликів, акцентуючи увагу на екологічній безпеці та пропонуючи стратегію її забезпечення на державному та регіональному рівнях. Науковці подають методологічні основи вивчення безпеки в кожному регіоні, аналізують існуючий стан, реальні та потенційні загрози безпеці та обґрунтовують невідкладні заходи з реалізації стратегічних завдань, їх фінансове забезпечення та очікувані заходи, що проте, не набуло відображення у програмних документах на регіональному рівні. На основі дослідження нормативної бази органів місцевого самоврядування можна зробити висновок про вибірковість стратегічного планування у регіонах. Так, стратегію екологічної безпеки розробили у Івано-Франківській області [5], проте вона є відсутньою у Донецькій області, де рівень загроз є набагато вищим. Щодо стратегії економічної безпеки чи окремих її видів, то розроблена та офіційно затверджена на державному рівні, вона стала прерогативою до виконання на регіональному.

У оновленій редакції Стратегії національної безпеки питання забезпечення безпеки у регіональному вимірі не порушуються, лише у ст. 3.1.2 згадується про погіршення регіонального *зовнішнього* безпекового середовища, та загрози національній безпеці, спричинені ним. У ст. 6.3.1 йдеться про обов'язкове врахування в Державному та місцевих бюджетах видатків на забезпечення реалізації стратегії, проте контроль і координацію заходів покладено на органи державного управління найвищого рівня – Президента, Кабінет міністрів, РНБО України (ст. 6.2.1) [6].

На відміну від українського законодавства, нормативно-правове забезпечення економічної безпеки сусідніх країн – Росії зокрема – має комплексну ієрархічну структуру та формує цілісну систему забезпечення безпеки як держави, так і регіонів. У Стратегії національної безпеки Російської Федерації, затвердженій 20.05.2009 р. [7], у пунктах 63-65 розтлумачено перспективи і механізми забезпечення безпеки на регіональному рівні, де наголошено на необхідності "розроблення концептуальних і програмних документів міжрегіонального і територіального планування, створення комплексної системи контролю... задля збалансованого територіального розвитку... шляхом формування перспективних територіально-промислових районів" у різних областях країни. Акцент на співпраці центру та регіонів у забезпеченні безпеки у

різних сферах (організаційна, правова, фінансова) дає змогу формувати цілісну потужну систему взаємодії, координації обов'язків і відповідальності на різних рівнях ієрархії управління економікою. На підтвердження такої системно-структурної цілісності як допоміжний документ на рівні регіонів РФ приймають стратегії забезпечення безпеки окремо взятого регіону. Так, наприклад, стратегія економічної безпеки Ростовської області, що є частиною Концепції економічної політики Ростовської області [8], містить посилання на первинність державної стратегії безпеки, якій вона підпорядковується та формується згідно з основними принципами забезпечення державної безпеки, враховуючи особливості регіону, зокрема, його прикордонне розташування.

Подібною структурно-ієрархічною взаємодією не вистачає національній системі забезпечення економічної безпеки, насамперед, її інституціонально-му базису.

Проводячи компаративний аналіз українського та російського законодавства у сфері економічної безпеки, варто відзначити багато спільних рис, серед яких (1) розмежування зовнішньої та внутрішньої безпеки, їх специфіки, пріоритетів, інтересів, загроз і механізмів захисту, (2) зростання уваги до зовнішніх чинників і джерел загроз, спричинених процесами глобалізації, фінансово-економічною кризою, появою новітніх викликів безпеці (поширення тероризму, нарощення ядерного озброєння, транснаціональна організована злочинність, кіберзлочинність, "відмивання брудних" коштів та ін.), (3) зміщення акцентів у бік оборони та захисту, зокрема, й військового. Під час детального аналізу виникає враження "списування" окремих положень із програмних документів країн-сусідів, причому, таке порівняння не на користь нашої держави, зважаючи хоча б на те, що Стратегію національної безпеки РФ було прийнято на два роки раніше. До того ж, вона має ще одну перевагу – її дія зафіксована до 2020 року (у назві), що свідчить про чіткість і продуманість у підготовці положень документа та впевненості у дотриманні одного суспільно-економічного та політичного курсів управління державою упродовж найближчих десяти років.

Подібну чіткість і безкомпромісність можемо також спостерігати і в стратегічних документах забезпечення безпеки іншої потужної країни світу, яка часто своїми діями та напрямками в політиці має вирішальний вплив на розвиток менш розвинених країн – Сполучених Штатів Америки. Їх Оборонна доктрина, як і програми забезпечення національної безпеки, мають чітку і стабільну спрямованість на поширення власних принципів управління, пропагування демократії та захисту прав людини, часто, навіть, шляхом застосування військової сили. У Стратегії національної безпеки США (ухваленої президентом у травні 2010 р.) [9] виокремлено кілька ключових блоків, за якими подано основні проблеми та загрози, принципи та механізми їх усунення, пріоритети у зовнішній і внутрішній безпековій політиці та роль Сполучених Штатів у забезпеченні безпеки у світі. Стратегія національної безпеки США складається з п'яти розділів:

- 1) безпека (зміцнення безпеки і стабільності в державі; роззброєння та знищення осередків Аль-Каїди та її екстремістських партнерів в окремих країнах і усьому світі);

- 2) застосування сили (зупинення розповсюдження ядерної і біологічної зброї та безпека ядерних матеріалів; запровадження миру, безпеки і можливостей в регіоні розширеного Близького Сходу; інвестування в потужності сильних і надійних партнерів; безпечний кіберпростір);
- 3) процвітання (підвищення якості освіти і людського капіталу; сприяння розвитку науки, технологій та інновацій; досягнення збалансованого і стійкого зростання; прискорення сталого розвитку);
- 4) цінності (пропагування типу влади за зразком США; сприяння демократії та дотримання прав людини за кордоном; забезпечення гідності людини через задоволення основних потреб);
- 5) міжнародний порядок (створення сильних союзів; посилення співробітництва з іншими центрами впливу у двадцять першому столітті; зміцнення інститутів та механізмів співпраці; підтримка широкої співпраці з подолання ключових глобальних викликів).

У всіх трьох стратегіях національної безпеки (України – 2012 р., Російської Федерації – 2009 р., Сполучених Штатів Америки – 2010 р.) особливу увагу приділено глобальним викликам і, зокрема, наслідкам світової фінансової кризи, що, з огляду на прийняття оновленої національної стратегії в Україні, свідчить про врахування глобального середовища, зарахування себе до світової спільноти та відповідність українського безпекового законодавства сучасним вимогам і стандартам. Порівняльний аналіз основних положень Стратегії забезпечення національної безпеки України, РФ та США, мета, принципи та пріоритети захисту національних інтересів, зокрема, в економічній сфері, подано в табл. 2.

Табл. 2. Компаративний аналіз інституційно-правового забезпечення безпеки України, Російської Федерації та Сполучених Штатів Америки

Україна	Російська Федерація	Сполучені Штати Америки
Мета Стратегії національної безпеки		
Формування сприятливих умов для реалізації інтересів громадян, суспільства і держави, подальшого поступу України як демократичної держави із стійкою і зростаючою ринковою економікою, що керується європейськими політичними і економічними цінностями, в якій повага і захист прав і законних інтересів всіх територіальних громад, суспільних верств, етнічних груп є запорукою незалежного, вільного, суверенного і демократичного розвитку єдиної України.	Формування та підтримка силами забезпечення національної безпеки внутрішніх і зовнішніх умов, сприятливих для реалізації стратегічних національних пріоритетів	Відновлення провідних позицій країни у ефективнішому забезпеченні національних інтересів у XXI ст. через нарощування сили всередині країни та одночасному пристосуванні міжнародного порядку до нових викликів зовнішнього середовища, визнаючи фундаментальний зв'язок між національною безпекою, конкурентоспроможністю, стабільністю та моральними цінностями.
Основні національні інтереси		
- утвердження конституційних прав і свобод людини і громадянина, створення умов для вільного розвитку людини, реалізації її творчого потенціалу через різноманіття форм суспільної організації; - захист державного суверенітету, територіальної цілісності, недоторканності державного кордону;	- розвиток демократії та громадянського суспільства, - підвищення конкурентоспроможності національної економіки, - забезпечення непорушності конституційного ладу, територіальної ці-	- забезпечення безпеки держави, громадян, союзників і партнерів США; - розвиток потужної інноваційної, зростаючої економіки у відкритій міжнародній економічній системі, що відкриває можливості для процвітання;

- створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення зростання рівня життя і добробуту населення; - гарантування безпечних умов життєдіяльності населення, захисту і відновлення навколишнього природного середовища; - збереження та розвиток духовних і культурних цінностей українського суспільства, зміцнення його ідентичності на засадах етнокультурної різноманітності	лісності та суверенітету; - перетворення РФ на світову державу, діяльність якої спрямована на підтримку стратегічної стабільності та взаємовигідних партнерських відносин за умов мультиполярного світу	- повага до загальнолюдських цінностей в межах країни та у світі загалом; - міжнародний порядок, очолений США, який пропагує мир, безпеку, доступ до можливостей через міцну співпрацю для подолання глобальних викликів
Структура		
1. Загальні положення; 2. Засади захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави; 3. Безпекове середовище та актуальні загрози національним інтересам і національній безпеці; 4. Стратегічні цілі та ключові завдання політики національної безпеки; 5. Система забезпечення національної безпеки; 6. Реалізація Стратегії; 7. Заключні положення	1. Загальні положення; 2. Сучасний світ і Росія: стан і тенденції розвитку; 3. Національні інтереси РФ і стратегічні національні пріоритети; 4. Забезпечення національної безпеки; 5. Організаційні, нормативно-правові та інформаційні основи реалізації Стратегії; 6. Основні характеристики стану національної безпеки	1. Огляд стратегії національної безпеки; 2. Стратегічний підхід; 3. Забезпечення основних національних інтересів (безпека; застосування сили; процвітання; цінності; міжнародний порядок); 4. Підсумкові положення

Складено за: [10]

Висновки. Незважаючи на врахування ключових тенденцій глобального розвитку та відповідності міжнародним стандартам нормативно-правового забезпечення економічної безпеки, національна система планування та програмування зміцнення економічної безпеки потребує удосконалення за окремими напрямками. Як зазначалося раніше, доповнення потребує формування інституційно-правового базису на різних рівнях ієрархії управління економікою, що, згідно з класичним підходом Е. Нойбергера і В. Даффі [11] управління системами, забезпечується шляхом виконання інститутами функцій прийняття рішення, інформування та мотивування. Відповідно до такого підходу, потрібно формувати інституціональні засади удосконалення системи забезпечення економічної безпеки держави. Створення цілісної системи вимагає вироблення єдиної політики на основі удосконалення кожної з підсистем: підсистеми прийняття рішень – через сукупність інституційно-правових принципів розподілу повноважень суб'єктів різних рівнів системи, інформаційної – через створення інституцій здійснення моніторингу державної політики в сфері економічної безпеки, мотиваційної – через розроблення правил і механізмів реалізації рішень.

Література

1. Рішення Конституційного Суду України від 9 липня 1998 р. (справа про тлумачення терміну "законодавство"). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98>.

2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – Львів : Вид-во "Голос України", 1996. – 54 с. – С. 27.
3. Конституція України та рішення Конституційного Суду України щодо її тлумачення. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page2>.
4. Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/main/index> (станом на 20.08.2012 р.).
5. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування: Б.М. Данилишин, А.В. Степаненко, О.М. Ральчук та ін. / за ред. д-р екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – К. : Вид-во "Наук. думка". – 2008. – Т. 1. – 392 с.
6. Стратегія регіональної екологічної безпеки Івано-Франківської області. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.eco.com.ua/content/strategiya-regionalnoi-ekologichnoi-bezpeki-ivano-frankivskoi-oblasti-0>.
7. Національна безпека України: стратегічні пріоритети та шляхи їх реалізації : матер. "круглого столу" / за заг. ред. О.В. Литвиненка. – К. : Вид-во НІСД, 2011. – 64 с. – С. 20-21.
8. Стратегія національної безпеки Російської Федерації до 2020 года (ухвалена указом Президента РФ 20.05.2009 р., № 537). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>.
9. Концепция экономической политики Ростовской области. – Ростов-на-Дону : Изд-во "Гефест", 2009. – 188 с.
10. Obama B. National Security Strategy (May 2010). [Electronic resource]. – Mode of access http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf.
11. Указ Президента України Про Стратегію національної безпеки України (від 08.06.2012 р., № 389/2012). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>.
12. Стратегія национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года (ухвалена указом Президента РФ 20.05.2009 р., № 537). [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>;
13. Obama B. National Security Strategy (May 2010). [Electronic resource]. – Mode of access http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf.
14. Neuberger E. Comperative Economic System: a decision-making approach / Egon Neuberger, William J. Duffy. – Boston : Allyn and Bacon, 1976. – 378 p.

Буркальцева Д.Д. Совершенствование институционально-правового обеспечения экономической безопасности государства

Определены средства формирования системы обеспечения экономической безопасности государства. Проанализирована институциональная среда функционирования структурных элементов экономической безопасности. Раскрыты принципы и основные направления стратегии национальной безопасности Украины, России и США с их анализом и сравнением. Предложены мероприятия по совершенствованию институционально-правового обеспечения экономической безопасности государства.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, стратегия национальной безопасности, институционально-правовое обеспечение.

Burkaltseva D.D. Improving the institutional and legal framework of economic security of the state

The means of forming the system of economic security of the state are outlined. The institutional environment of functioning of the structural elements of economic security is analyzed. The principles and guidelines of the national security strategy of Ukraine, Russia and the United States with their analysis and comparison are revealed. The measures of improving the institutional and legal framework of the economic security of the state are offered.

Keywords: economic security of the state, national security strategy, institutional-legal bases.

УДК 338.246:339.17

Проф. Т.Г. Васильців, д-р екон. наук;
магістрант Р.М. Микитюк – Львівська КА

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Проаналізовано існуючі підходи до формування сукупності методів та методик оцінювання рівня і стану економічної безпеки підприємства, запропоновано авторський підхід до вдосконалення методики оцінювання стану економічної безпеки торговельного підприємства, що передбачає послідовну перевірку та обрання відповідного стану безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, методи оцінювання, рівень та стан безпеки, торговельне підприємство.

Постановка проблеми. Стабільність та ефективність діяльності суб'єкта господарювання визначається станом його економічної безпеки. Для забезпечення постійного моніторингу та оцінювання економічної безпеки підприємства необхідна ефективна методика її діагностики. Існують загальновідомі підходи (індикаторний, ресурсно-функціональний, наявність чистого прибутку та ін.) та методи (експертного оцінювання, аналізу та оброблення сценаріїв, оптимізації тощо) діагностики стану економічної безпеки підприємства.

Метою роботи є вироблення пропозицій щодо вдосконалення методики оцінювання економічної безпеки підприємств торгівлі.

Виклад основного матеріалу. Проблеми формування ефективних методик оцінювання економічної безпеки підприємства вивчали багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Можна виділити праці таких авторів, як: Г.Є. Дем'яненко, В. Геєць, М. Кизим, В.Т. Шлемко, Д. Ковальов, та ін. Проте існуючі підходи недостатньо повно висвітлюють процедури вибору найбільш значущих показників економічної безпеки підприємства, питання формування нормованої комплексного оцінювання її рівня, діагностики загроз, а також кожен із методичних підходів характеризується істотними недоліками.

В економічній літературі вже робилися спроби кількісного оцінювання рівня економічної безпеки підприємства, що привело до появи декількох підходів: індикаторний, ресурсно-функціональний, забезпечення програмно-цільового управління розвитком підприємства, наявність чистого прибутку, рівень розширеного відтворення ресурсів та майна підприємства, ефективність маркетингової орієнтації підприємства. У цьому контексті, на нашу думку, варто узагальнити, що рівень економічної безпеки суб'єкта господарювання буде належним (високим) у випадку, якщо показники економічної ефективності функціонування підприємства є високими, підприємство є ліквідним та платоспроможним, належним чином зберігається його майно та інформація, підприємство здійснює планування та прогнозування своєї діяльності на майбутнє та впевнене у належному своєму розвитку.

Так, при індикаторному підході, рівень економічної безпеки визначається за допомогою так званих індикаторів. Індикатори розглядаються як порогові значення показників, що характеризують діяльність підприємства в різних функціональних сферах, відповідні певному рівню економічної безпеки.